

MACARİSTAN TEKNİK İNCELEME GEZİSİ RAPORU-3-7 Ekim 2005

A- EMİR:

Türkiye ve Macaristan arasında oluşturulan işbirliği kapsamında, ormancılık araştırmalarında ve özellikle plantasyon ormancılığı konusunda incelemelerde bulunmak üzere, 03-07 Ekim 2005 tarihlerinde, Macaristan'a "Teknik İnceleme Gezisi" düzenlenmiştir.

Bu geziye Kavak ve Hızlı Gelişen Orman Ağaçları Araştırma Müdürlüğü'nden, Toprak ve Ekoloji Araştırmaları Bölüm Başmühendisi Dr. Mustafa ZENGİN, Hasılat ve Ekonomi Araştırmaları Bölümü Başmühendisi Dr. Sacit KOÇER ve Ağaç Islahı Araştırmaları Bölümü Uzman Yardımcısı Teoman KAHRAMAN katılmıştır.

B- KONU:

Avrupa Ormancılık Enstitüsü (EFI) bünyesinde, ülkemizin de içinde yer aldığı ve merkezi Macaristan'da bulunan "Bölgesel Proje Merkezi (RPC)" nin kurulmasının planlandığı ve bu bağlamda iki ülke arasında oluşturulan işbirliği kapsamında, ormancılık araştırmalarında ve özellikle **plantasyon ormancılığı** konusunda incelemelerde bulunmak.

C- TEKNİK İNCELEME UYGULAMALARI

1- Macaristan ve Ormanları:

Macaristan 93.030 km² büyüklüğünde 10.138.844 nüfusa sahip bir orta Avrupa ülkesidir. Macaristan iklimi ılımandır ve ülke iklimi bakımından üç bölgeye ayrılabilir: Güneyde Akdeniz, doğuda karasal ve batıda atlantik.

Güneyde yazlar uzun, kışlar ılık ve yağışlı geçer. Macaristan'da ortalama sıcaklık 11 °C dir. Ocak ayı en soğuk, temmuz ise en sıcak aydır. Yıllık ortalama yağış 550 mm civarındadır. Ülkenin orta ve doğu kesimi oldukça düzdür. Macaristan'ın en yüksek noktası 1015 m ile Kekesteto'dur. İki büyük nehir tarafından sulanan (Tuna ve Tisza) geniş ovalara dolayısıyla tarım ve mera sahalarna sahiptir.Ülkede binden fazla göl vardır. Bu göllerin en büyüğü Balaton'dur.

Toplam orman alanı 1.823.400 (akasya ve kavak plantasyonları dahil) ha olup ülkenin %19.0'una isabet etmektedir. Toplam dikili hacmi 330.9 milyon m³, yıllık artım 12.3 milyon m³, toplam üretim yıllık 7.0 milyon m³'tür.

Ormanlar mülkiyet olarak ise; %59'u devlete %41'i özel şahıslara aittir. Ormanların %64.8'i prodüktif orman, %33.6'sı muhafaza ormanı, %1.6'sı ise diğer amaçlar için (sağlık, sosyal, turizm, araştırma vb) değerlendirilmektedir. Diğer bir anlatımla ise ormanların %70'i kaliteli, %30 ise düşük kaliteli (baltalık vs.) olarak da sınıflandırılabilir.

Ormanların alan olarak türlere göre dağılımı ise şöyledir; %32.0 meşe (%11.4'ü Türk meşesi: Q. cerris), %6.1 kayın, %5.6'sı gürgen, %22.3 akasya, %10.1 kavak, %10.3 diğer yapraklı türler, %13.6 ibrelili türler (Sarıçam, Karaçam, Norveç ladini). 50 yıllık plan çerçevesinde 700 bin ha tarım alanının ağaçlandırılması gerekiyor.

2. ZİYARET PROGRAMI

03 Ekim 2005-BUDAPEŞTE

Macaristan Orman Araştırma Enstitüsü (ERTİ) ziyaret edildi. Enstitü Müdür Yardımcısı Dr. Karoly REDEİ ve Kıdemli Orman Teknisyeni Zoltan Osvath-BUJTAS tarafından Hoş geldin toplantısı ardından açılış ve ardından bilgisayar ortamında, Macaristan hakkında genel bilgi verildikten sonra, Macaristan ormanları ve plantasyonlar hakkında sunum yapıldı. Sunum sırasında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunuldu.

Öğleden sonra, Dr. Judit SITKEY ve Zoltan Osvath-BUJTAS rehberliğinde Budapeşte'de Meyve Yetiştirme ve Süs Bitkileri Araştırma Enstitüsüne (Research Institute For Fruitgrowing and Ornamentals) gidildi. Burada Zoltan KIRILLA tarafından enstitü çalışmaları hakkında genel bilgiler verildi.

Ülkedeki iki araştırma enstitüsünün **Akasya'nın doku kültürü yoluyla çoğaltılması çalışmaları anlatıldı.** Verilen bilgiye göre bu yolla yıllık 3-4 bin yabancı akasya fidanı yetiştirilmekte olduğu, fidanların 2-10 € mal edildiği ifade edildikten sonra, laboratuvar ve serada çalışmalar hakkında açıklamalı bilgi verildi.

04 Ekim 2005-GÖDÖLLÖ

Orman Araştırma Enstitüsüne bağlı Gödöllö istasyonuna, Dr. Karoly REDEİ ve Zoltan Osvath-BUJTAS refakatinde gidildi. Akasya arboretumu gezildi. Farklı klonlardan oluşan arboretumda, enstitünün çalışmaları hakkında detaylı bilgi verildi. Daha sonra, **doku kültürü çalışmaları sonucu elde edilen fidanlarla tesis edilen ağaçlandırmalar gezildi.** Akasya ıslah çalışmaları programında 10 yıllık çalışmasında, halen 6 yaşında olan saha gezildi. 2.5x1.0 m aralıklı mesafe ile tesis edilen bu çalışma, 4 klon + 1 kontrol = 5 işlem parselli bloklardan oluşmakta. Bir yaşlı diğer denemede ise 13+1 klon kullanılmıştır. 4 yaşındaki 17 klonla, doku kültürü ile yetiştirilen akasya fidanları ile tesis edilen bir diğer denemede ise genelde alt dallar dikenli olmasına karşılık üst dallar diken bulunmaması ilginç bulunmuştur.

Gödöllö ziyareti sırasında verilen bilgiler doğrultusunda Akasya, Macaristan ormancılığı açısından büyük önem arz etmektedir. Zira asli doğal türleri olmamasına rağmen ülke ormanlarının saha olarak %22.3'ünü (yaklaşık 400.000 ha) kapsamaktadır. Akasya, dış mekan mobilyaları, parke, bağ kazığı, çatı karkası ve yakacak odun olmak üzere çok amaçlı kullanılabilir. Ayrıca ülkede üretilen balın büyük bir kısmı akasya çiçeği balıdır. Bu amaçla pembe çiçekli akasya klonu yetiştirilmektedir. Özellikle çalışmalarda çiçeklenme zamanı üzerine durulmaktadır. Bizim ülkemizdeki Akasya ağaçlandırmalarında genel olarak zayıf, kurak sahalarda tercih edilirken, Macaristan'da düz, kumlu, geçirgen, derin topraklar tercih edilmektedir.

Öğlenden sonra Püspökladany (Doğu Macaristan) araştırma istasyonuna gidildi. Burada istasyon müdürü Csiha IMRE tarafından çalışmalar ve Arboretum hakkında bilgi verildi.

05 Ekim 2005-PÜSPÖKLADANY

Araştırma istasyonunda görevli araştırmacı, Gabor BARANY ve Klara TRECZKER tarafından kavak ağaçlandırmaları konusundaki çalışmalar hakkında arazide bilgi verilmiştir. Bu amaçla sırasıyla;

a) Tiszacsege 1J:

Tisza nehri kenarı kavak ağaçlandırmaları gezildi. Mülkiyeti devlete ait olan bu arazi kiralama suretiyle şirkete devredilmiş. Şirket tarafından 4x4 aralık mesafe ile Panonia klonu 1 yaşlı fidanları ile (1.5 m boyunda) ağaçlandırılmış. Ve buna bitişik sahada 1987'de 4 klonla 3 tekrarlı 4x4 aralık mesafede tesis edilmiş (regeneration-technological trials) deneme gezildi.

b) Debrecen-PALLAG

Debrecen ziraat fakültesi ile müşterek yapılan kavakta NAK gübreleme denemesi gezildi. 1998 yılında Panonia klonu ile 4x4 aralık mesafe düzeniyle tesis edilen denemeye 2003 yılı ilkbaharda 3 doz + 1 kontrol gübre verilmiştir. Ancak gübreleme neticesinde önemli bir farklılık elde edilmemiştir. Yapılan tartışmada, gübreleme sonrasında sulama yapılmamış olması neticesinde böyle bir sonuç alındığı kanaati oluşmuştur.

c) Nyiradony-TAMASIPUSZTA 161B

Kavak ağaçlandırmalarında 8 farklı aralık mesafenin denendiği çalışmalar 5 farklı klonla 1987 yılında tesis edilmiştir. Mart ayında meydana gelen fırtına sonucu devriklerin meydana geldiği sahada devriklerin hala sahada duruyor olması oldukça ilginçtir.

d) Nyirmartonfalva

İki farklı dikim derinliği ve fidan yaşı ile Macaristan'da kullanılan 12 kavak klonu ile tesis edilen mukayese populetumunu gezildi. Denemeden, toprakta homojenite sağlanamadığı için üç farklı bonitet söz konusu olduğundan başarı elde edilememiş.

Gezimiz sırasında kavak ağaçlandırmalarında karşılaştığımız ve bizler için ilginç olan uygulama, hiçbir şekilde sulama (nehir kenarı ağaçlandırmalarında bile) yapılmamış olmasıdır. Gerekçesini sorulduğunda ise maliyetin yüksek olması söylenmektedir.

06 Ekim 2005-ALBERTİRŞA

Püspökladany'den Albertirşa'ya geçilmiş ve burada Dr.Karoly REDEİ ile buluşarak, özel orman şirketi olan FA.CO.KFT.'nin Albertirşa'daki merkezinde yöneticisi orman mühendisi Farkas LASZLO ile görüşülmüştür. Burada kendisi, bizlere Macaristan ve AB müktesebatı

doğrultusunda yapılan özel ormancılık çalışmaları hakkında geniş bilgiler vermiştir. Burada temin edilen Macarca mevzuat orijinal hali ile ekte sunulmuştur.

07 Ekim 2005-MATRA DAĞI

Dr. Judit SITKEY refakatinde Matra dağına gidildi. ICP forest II. seviye çalışmalarında, Macaristan'ın tamamında 15 adet deneme alanı bulunduğu ve bunlardan üç adedinin Matra dağında Gyöngyösolmos bölgesinde kurulduğu belirtildi. Bu deneme alanlarından kayın (*Fagus silvatica*) ve meşe (*Quercus petraea*) meşçerelerinde tesis edilenler gezildi ve çalışmalar hakkında geniş açıklamalarda bulunuldu. Aynı mevkiideki iki adet havzada yapılan akım ölçme çalışmaları hakkında da bilgiler verildi.

08 Ekim 2005-BUDAPEŞTE

Dr. Judit SITKEY rehberliğinde yarım gün BUDAPEŞTE'nin turistik yerleri ziyaret edilmiş ve kendisinden bilgi alınmış ve öğleden sonra mahalli saat ile 16:45'te Macaristan'dan hava yolu ile ayrılmış tır.

D- SONUÇ

Macaristan Avrupa Birliği'ne (AB) üye bir ülkedir. AB bünyesinde yürütülen Ortak Tarım Politikası gereği, tarımsal alanlarda daralma beklenmektedir. Ayrıca özel arazi sahiplerine ağaçlandırma (afforestation) yatırımlarına, AB fonlarından sağlanan yardım nedeniyle, orman alanlarının ve ormancılık sektörünün öneminin artması hedeflenmektedir. Macaristan tarafından hazırlanan 50 yıllık bir plan çerçevesinde AB ortak tarım politikası nedeniyle tarımsal ürün yapılamayacak **700.000 ha alanın** ağaçlandırılması amaçlanmaktadır (ortalama 14000 ha/yıl) önümüzdeki 50 yıl içerisinde ağaçlandırma yatırımı yapılacak 700.000 ha alanın envanteri yapılarak bölgelere göre miktarı belirlenmiş durumdadır. Dolayısıyla, hem kısa idare süreli hem de karlılık oranlarının yüksek olması bakımından, kavak kültürü Macaristan için büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, Türk ve Macar hükümetleri ve kurumları arasında oluşturulabilecek işbirliği içerisinde kavak ağacının özel bir yeri olmak durumundadır.

Türkiye ve Macaristan arasında tarihten gelen ve günümüzde de süren dostluk ve dayanışma ortamı bulunmaktadır. Ayrıca halen AB'ye üye ülkeler arasında, ülkemizin AB'ye üyeliğinin en çok destekleyen Macaristan hükümeti ve halkıdır. Dolayısıyla, ülkemiz ve Macaristan arasında işbirliği yapmanın bazı kolaylıkları ve olumlu yanları bulunmaktadır. Bu nedenle, gerek ikili, gerek EFI bünyesinde olan ve merkezi Macaristan'da bulunan Bölgesel Proje Merkezi kapsamında işbirliği olanakları bulunmaktadır.

Macaristan'da kavak ve akasya konusunda uzun yıllardan beri başarılı çalışmalar yürütülmektedir. Ülkemizde de özellikle kavak konusunda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Akasya ise ülkemizde, erozyon kontrolü çalışmalarında, genel olarak zayıf ve kurak alanlarda kullanılmaktadır. Halbuki Macaristan'da düz arazilerde, derin topraklara sahip alanlarda kavakla birlikte Akasya'da yetiştirilmektedir. Bu nedenle, her ülkenin kendi gereksinimlerine koşut olarak, yararlanabilecekleri ortak proje üretmeleri ve yürütmeleri uygun olacaktır.

Dolayısıyla, kısa vadede materyal değişimi, uzmanların karşılıklı görüş alışverişi vb konularda AB üyesi Macar tarafının da işbirliği konusunda istekliliğini (hevesini) dikkate alarak, ortak projeler yürütülmesinde yarar vardır. Uzun vadedeki gelişmeler ise ülkemizin AB ile yürüttüğü müzakerelerin sonucuna bağlı olacaktır.

Dr. Mustafa ZENGİN

Dr. Sacit KOÇER

Teoman KAHRAMAN

Toprak ve Ekoloji Araştırmaları
Bölümü Başmühendisi

Hasılat ve Ekonomi Araştırmaları
Bölümü Başmühendisi

Ağaç Islahı Araştırmaları
Bölümü Uzman Yar.